

ВЪРА и ДЪЛО

Бюлетин на II Каварненска енория на храм „Св. вмчк Георги“

брой 5 (25), година VI, октомври 2020 г.

Раздава се даром

Основан е през м. декември 1940 г.

ДОБРУДЖА – ЗЛАТНА ЗЕМЯ, НАПОЕНА СЪС СТРАДАНИЕ И НАДЕЖДА

В края на месец септември в три града на Добричка духовна околия – Добрич, Каварна и Шабла, беше представена книгата „Добруджанци“ на Яни Калиакренски, излязла от печат по повод 80-годишнината от подписването на Крайовския договор и възвръщането на Южна Добруджа в пределите на България. Изданието е с предговор на българския филолог и историк акад. Иван Радев, с илюстрации на известния наш художник и карикатурист Любомир Михайлов, а авторът Яни Калиакренски е всъщност българският писател, редактор, журналист и общественик, културният и театрален деец Яни Парашкевов Хаджиянев.

Атанас Димитров – АтаДим – издателят и разпространителят на тази ценна книга с разкази за Добруджа, ме покани на представянето. Въпреки, че от дълги години живея в Добруджа, не знаех с подробности цялата история на този край. Времето през което общувах с тези добри и трудолюбиви хора беше за мен голям опит, но едва сега, когато разгръщам тази ценна книга на добруджанския и неизвестен не само за мен, но и за самите тях автор, разбрах защо са толкова кротки и търпеливи тези хора – дори и за явни несправедливости, които могат да поправят. Като човек, роден в град, който е бил част от възрожденското минало на България, винаги съм смятала, че проблемите трябва да се решават веднага и хората трябва да се борят за своята свобода. Тук обаче в тази златна земя, която дава прекрасни плодове, това не винаги се случваше и търпението на добруджанци за мен беше необяснимо. Едва през тези няколко дни, когато течеше представянето на „Добруджанци“, реших да се поровя в материали за тяхното минало и преживявания покрай връщането на Южна Добруджа в пределите на България и тогава разбрах кое е подхранвало това търпение. Страданиято. Тази златна земя, която ражда прекрасни плодове и хора, беше напоена с много, много страдание. И с надежда.

Накратко, през тази година се навършват 80 години от Крайовската спогодба, сключена на 7-и септември в Крайова, Румъния. Според нея Кралство Румъния трябва да върне на Царство България територията на Южна Добруджа, като българското население от Северна Добруджа се пресели в Южна, а румънското – обратно. 68 000 българи от север са принудени да се върнат на юг, да оставят земите и домовете си и заедно с децата, покъщнината, и това, което могат да носят, да се върнат обратно в пределите на България. Оземлени са с тези земи, които румънските власти са отнели от

българите в полза на румънските заселници по време на окупацията. Българите оставят своите имоти в Северна Добруджа, а получават румънските имоти в Южна Добруджа.

Написано така, звучи добре, получаваме обратно това, което ни е взето, а Крайовският договор става една важна част от най-новата история на България и лична победа на цар Борис III, който успява с блестящи дипломатически ходове да достигне до този справедлив акт^[1]. Зад него обаче

стоят десетки хиляди човешки съдби на цели родове в чийто живот това събитие от историята на България оставя изключително дълбока дияра, а много подробности и исторически факти от живота на добруджанците през този период оставаха дълго подценявани досега. В учебниците по история от моето юношество темата за Добруджа беше negliжирана и още като ученичка аз не знаех почти нищо за този край на България, освен това, че е земеделски, и че има богата земя. Нищо друго. Не знаех, че по време на османското владичество Добруджа е била обект на няколко изселнически вълни, репресии и изстребления. След поредната руско-турска война в Добруджа са заселени тракийски българи (1829-1830), една част от българското население преминава река Дунав и се преселва в Бесарабия, но по-

голяма част от тракийските българи остават в Северна Добруджа. Днес има много добруджанци, които имат далечни братовчеди и роднини в Бесарабия.

Тук на читателите ще са необходими малко исторически факти как се стига до Крайовския договор. След Освобождението Южна Добруджа е част от Княжество България. След откъсването на Северна Добруджа от България (клауза на Сан Стефанския мирен договор) през 1878 година, а по-късно и на Южната Добруджа в 1913 г. в областта започва румънска политика на асимилация на местното българско население. През 1912 година Румъния предявява претенции към тази област и търси териториални компенсации след победите на България в Източна Тракия поради страх от увеличаващите се територии на България след разпада на Османската империя. Следва конференция в Санкт Петербург през 1913 година, на която се правят корекции на българско-румънската граница, България предава Силистра на Румъния. По-сериозните териториални претенции на Румъния са отхвърлени и това води до ново напрежение между двете страни. След нападението на България срещу Сърбия и Гърция през юни 1913 година, румънската армия нахлува в Северна Бъл-

гария, достига София и така се стига до Букурещкия мирен договор един месец по-късно. Накратко: избухва Първата световна война, Румъния влиза в нея на страната на Антантата, след това капитулира, през май 1917 г. в Букурещ е подписан договор, според който земите на юг от линията Черна вода – Кюстенджа са предадени на България. През септември 1918 г. цяла Добруджа до устието на Дунав е предадена на България, но след няколко дни Андрей Ляпчев подписва споразумение в Солун с Антантата, и това е фактическа капитулация на България. В края на ноември същата година цяла Добруджа е върната обратно на Румъния и тя остава в нейните предели до 1940 година^[2].

Тогава започват страданията на българите, останали в тези територии под румънска власт. Когато започнах да чета по темата, Юлияна Велчева, журналист от Добрич, беше работила по нея и ми помогна със свои материали. Ето какво пише тя в своя статия по този въпрос: „През август 1916-та година, две седмици преди България да обяви война на Румъния, започва едно от най-чудовищните масови престъпления срещу човечеството. Румънските правителствени среди решават да отвлечат на север най-интелигентните и най-зложните жители на Добруджа и да разорят техните стопанства. За целта румънското министерство на вътрешните работи създава специална „Инструкция за отвлечане на чужденците и подозрителните личности“. По списък трябва да бъдат депортирани българи, турци, германци и австро-унгарци. Това са български свещеници, турски мюфтии, ходжи, имами, бивши и настоящи български учители, кметове, лекари, банкери, интелектуалци, търговци и всеки чужд или румънски поданик, който може да се окаже вреден за войската. (...) На 15 август 1916-та започват арестите и отвлечанията на предварително набелязаните хора. Хиляди мъже, жени, деца и старци са изкарани насилно от домовете им. Румънците газят с конете върху беззащитните, а всеки, който понечи да вземе покъщнина, или нещо се възпротиви, го разстрелват на място... (...) „Войници, качени на коне, с кикове и бой, с пръчки и приклади, ни подкараха направо през полето. Бяхме към 400 човека“, спомня си Радослав Мирков от балчишкото село Гурково. „Подложените на чудовищен терор са отпеленачета до 105-годишни старци. Само за 15 дни, само от Южна Добруджа са били отвлечени и откарани като заложници 17 518 души, мъже, жени и деца. (...) Хиляди намирати смъртта си по пътя.“^[3]

Тук ще спестя невероятните факти за издевателствата над добруджанци, защото дори е трудно да се четат спокойно. Какво е предизвикало такива отношения на християни към християни, на един православен християнски народ към друг, не е обяснимо и до днес. Възможно ли е жаждата за земя и нови територии да заслепи до такава степен хората, че братя по вяра да се избиват помежду си? Балканските войни са доказателство, че това е не само възможно, но е и тъжен и срамен факт от историята на Европа.

Ето и още малко сведения: „Откъдето mine войската, разстрелва, граби и пали. „В Добричкото село Стожер от 150 къщи едва ли са останали 20 здрави. По команда на офицери са запалени цветущите села Бабук, Смишлец и Сребърна. Те се превръщат в пепелища, из които се движат бледи, полулуди жени, носещи на ръце изнурени гладни деца“^[4], пише в доклад на Петър Нейков. Всъщност гори цяла Южна Добруджа. Процъфтяващи едри стопанства са опожарени или разрушени с артилерийски огън. Към разоряването се прибавят и масови грабежи. Обири се наблюдават в цялата област. Проявява се разбойническият инстинкт на хора, получили възможност да вилнеят, констатира П. Нейков. Под предлог че търсят оръжие войниците влизат в домовете и ги разграбват. Най-големи са грабежите в Добрич и Силистра.

Докато Южна Добруджа е в пламъци, тези от отвлечените, които оцеляват по пътя, стигат до Молдова. Там са вкарани в четири концентрационни лагера – Радауц, Савени, Рапичени, Стефанище – с 21 подцентъра.

Живеят в дупки под земята, които сами си изкопават. Бордеите служат за тоалетни, гроб и жилище. Работят на чокоите без пари, само за по шепа недоварена мамалига. „Колкото повече българи умрат, толкова повече медали ще получа!“, казвал един от комендантите. Някои от концлагеристите успяват да избягат в Русия. Но някои. Повечето умират от издевателствата и терора, други от болести и глад. Когато след години част от отвлечените успяват да се върнат по родните места, намират къщите си ограбени и превърнати във вълчи бърлози. Според грубата статистика от над 40 хиляди депортирани се завръщат по-малко от 10 хиляди души“^[5].

Освен тези издевателства, румънците съвсем методично започват политика на обезбългаряване над добруджанското население. Когато доход за първи път в Добруджа, направи ми впечатление, че възрастните хора използват много румънски думи, които не разбирах. Освен това в селските храмове, издигнати в по-ново време, имаше цели иконостаси, чиито надписи бяха на румънски език.

Хората се наричаха „местни“ и „преселци“. Разказвах ми възрастни хора от енорията, които вече не са между живите, че когато Южна Добруджа влиза в пределите на Румъния, румънците не са им позволявали да говорят на български дори помежду си, когато са на улицата. Учили са вероучение на румънски език и са говорили в храма също на румънски. Ако говориш на български – бой. Тези бяха от „местните“.

Хората, наричани „преселци“, т.е. родени в Румъния българи, преселили се в България след 1940 г., бяха много вярващи хора. През първите години на живота ми в Добруджа виждах пълни храмове, много изповядващи се и причастяващи се хора, въпреки че в храма в Генерал Тошево, в който служехме, например, представляваше една малка къща, подарена на църквата и пригодена за богослужение, тъй като комунистите бяха съборили големия румънски каменен храм в центъра на градчето. Едвам го съборили, не допуснали дори митрополит Йосиф да ги разубеди.

Постепенно виждах и разбирах страданието на тези хора – как тъкмо България се освобождава, започват Балканските войни и Южна Добруджа попада отново под чужда власт. Техните угнетители ги учат на вяра, а не им позволяват да говорят дори собствения си език. В Северна Добруджа пък хората тъкмо се позамогнаха, купили си земя, родили се деца, пораснали, и идва 1940 г., когато по силата на Крайовския договор, ако искат, могат да се върнат на юг, за 24 часа трябва да съберат толкова багаж, колкото могат да носят, да оставят къщите си, покъщнината си, натоварени на талиги и вагони и да тръгват обратно за България.

След сключването на Крайовския договор на 7-и септември, на 25-и септември в Добрич всички българи излизат да посрещнат с небивала радост своите сънародници: „Рано сутринта на 25-и септември на площада в Добрич се стича многохиляден народ. Хората са облечени в народни носии, триколюрът се вее от всяка къща, а улиците буквално са застлани с цветя. (...) И малко преди 12 часа мощно „Ура“ посреща първите български военни. Начело на конницата е генерал Георги Попов, след нея се движат танкове. На един от първите танкове са поетесите Дора Габе и Елисавета Багряна. Отзад се виждат мотоциклети с кошове, пълни с деца и младежи. Камбаните бият тържествено. Варненският митрополит Йосиф отправя благословия за града. Създи от радост и лица, озарени от невиджано щастие. Добруджа вече е свободна! Хората прегръщат войниците, катерят се по танковете, целуват дулата на оръдията. Девойки посрещат освободителите с хляб и сол и даряват бойците с дантелен пешкир и кърпички, на които е извезан образът на Стефан Караджа. (...) Всички пеят, пригласят и прегръщат войниците“^[6].

А какъв е бил животът на пастирите по това време? В тези моменти те са били опора на всички българи и са се грижили за всички. В русенското издание „Въра и живот“ Ст. Ваклинов разказва за такъв момент от жи-

вота на свещениците, когато избраните да идат първи в новоосвободените земи не са знаели дали да считат това за чест или да го възприемат с тревога, но при всички случаи това е било отговорност, защото точно те са можели да свършат тази отговорна работа – да преведат хората до България, да им дадат утеха, да ги подкрепят в това трудно време, докато се настанят и започнат новия си живот. Задавали са си въпроси какви енории ще получат там, защото според това, което са чували, румънските свещеници не са се отнасяли особено добре с българите. На някои места хората са били отчуждени от църквата, а храмовете – полупразни: „Църковната къща е цялата обрана. Бравите от вратите са изкъртени. Зиданите печки липсват. Липсва и желязната каса, каквато според християните църквата имала. Парите взел със себе си свещеникът, но как е взел и тези тежки неща?“^[7]. Когато пристигнал в новоосвободените села близо до Тутракан, един от младите свещеници започнал да се уверява в това, което е чувал: „Свещениците румънци, наред с всички други, преди на напуснат Добруджа, задигнали със себе си всичко по-ценно от църковните предмети, църковните суми, независимо от това, че преди, за църковна сметка, били прелюбого заботители“^[8].

Наред с някои ограбени църкви от самите румънски свещеници, българският свещеник обаче получава като енория в едно село малък и хубав храм, прясно боядисан, без да липсва нищо от него, а в касата – разписка с взетите от румънския свещеник 8000 леи, които заменил с това, което имал в натура – 100 крини боб, негово лично притежание^[9].

Отец Василий Яков, основателят на църковния бюлетин „Вяра и Дело“ също е бил сред тези свещеници. В първия брой след възобновяването на бюлетина, през декември 2016 г. има разказ за него. Митрополит Йосиф му дава II Каварненска енория и за две седмици той успява да обнови храма, да даде начало на църковния живот, а само след месец да създаде и православно християнско братство с над 300 членове^[10].

Така с Крайовския договор през 1940 г. идва най-сетне краят на страданията и добруджанската земя започва да ухае на надежда. Но само за 4 години. През 1944 г. Съветската армия окупира България и налага чужд за страната режим. Близо хиляда села изчезват от картата на България при комунизма, а градовете се напъхват с лишени от собственост селяни. Кулминацията в гоненията срещу селото достига с решението за „масовизация“ на колективизацията от месец юли 1948 година^[11]. Земята на добруджанците отново е иззета, а който не е съгласен, е убит, пратен по-късно в лагер или безследно изчезнал. Каквато е съдбата на автора на „Добруджанци“, за чиято книга ви разказах в началото – Яни Калиакренски. Този път на добруджанците е взето всичко, защото за тях земята е всичко. На много места новопостроените църкви са съборени, свещениците са избивани, заедно с интелигенцията на селата и градовете, а самият град Добрич постепенно е преустроен – най-красивите сгради като спомен от онова бурно време са съборени и на тяхно място се издигат социалистическите блокове на новото време,

което искаше да направи „новия човек“ без Бога, но така и не успя. Добруджанци са принудени или да работят собствената си земя в ТКЗС за жълти стотинки, или да станат работници в градовете и да живеят в панелки.

За Добруджа не може да се пише на няколко страници, и затова този текст не е изчерпателен. Историята на този измъчен край е низ от преселения и битки, храброст и жертви, хора, пречупвани в продължение на дълги години. Това население обаче се е бунтувало и се е борило за свободата си с цената на много страдания. Днес Добруджа вече отдавна е различна. Аз се надявам обаче и вярвам внуците на тези изстрадали хора да са запечатали спомена за разказите на своите баби и дядовци. Не за да помнят и да отгъщават за стореното, а за да не забравят никога, за да не се повторят тези страшни времена. **Защото винаги, когато хората изгубват паметта за своя Бог, за своята земя и за своята родина, когато обрекат поколенията си на безпаметство и забрава, злото може да се повтори.**

След всички тези преживявания, след всички тези издевателства над добруджанци, можем само да кажем, че заради тази земя, която толкова са обичали и за която толкова са се надявали, тези жертви не са напразни. **Няма спасение без кръст и без страдания, но след всяко страдание идва възкресение и надежда.** Днес много добруджанци върнаха земите си и отдавна ги обработват. **Това, което не бива да забравят е, че кръстът и смъртта; възкресението и надеждата, са част от живота, който Бог им е отредил в тази земя. И техният живот е като житното зърно: „Ако житното зърно, паднало в земята, не умре, остава си само; ако ли умре, принася много плод“ (Иоан 12:24).**

презвитера Ренета Трифонова

^[1] Виж повече в „Радослав Симеонов: Възвръщането на Южна Добруджа е последната крачка, която страната ни прави за решаването на българския национален въпрос“, focus news.net

^[2] За кратките исторически справки в текста, които нямат претенции за изчерпателност, са използвани общодостъпни материали за Южна Добруджа, публикувани в интернет пространството.

^[3] Цитатите са от статията на Юлияна Велчева „Преди 100 години румънците отвличат и избиват елита на Добруджа“ и се публикуват със съгласието на автора. Целият материал можете да прочетете в нейния личен сайт „Бележник“.

^[4] Пак там.

^[5] Пак там.

^[6] Цитатът е от статията на Юлияна Велчева „След връщането на Южна Добруджа – велика радост на юг, невъзможна тъга на север“, Бележник, 24 септември, 2016 г.

^[7] Ст. Ваклинов „В Добруджа“, сп. „Вяра и живот“, брой 8, октомври, 1940 г., с. 139.

^[8] Пак там.

^[9] Пак там.

^[10] „Вяра и Дело“, бр. 1(2), година II, декември 2016 г.

^[11] Виж Николай Цеков „Как съветските колхозисти съсипах българското село“, „Дойче веле“, 26.02.2017.

ИЗПОВЕДАТА В ПРАВОСЛАВНАТА ЦЪРКВА

Като християни трябва да познаваме и реално да приемаме в живота ни тайнствата на Църквата. Едно от най-важните тайнства, водещи до духовно усъвършенстване е Изповедта. Ако разгледаме накратко изповедната традиция на Църквата, виждаме, че тя е свързана с двата различни модела, две различни концепции на изповедта. В зависимост от това, къде поставяме основния акцент в анализа на изповедта, могат да се използват различни един от друг подходи. Първият модел – това е образ на съдебната зала, той може да се нарече *юридически, правов*. В този модел Христос е Съдия и грехът се разглежда като нарушение на закона. Според този модел на човек му е нужно отпускане

не на греховете за да може да очисти чувството си на вина. Този подход се основава на думите на Христос, отправени към апостолите: „На които простите греховете, тям ще се простят; на които задържите, ще се задържат“ (Иоан 20:23). Вторият модел е образът на болница, него можем да наречем *лекарски или терапевтичен*. Христос тук е като лекар и целител, а грехът се разглежда като духовна болест. В този модел епитимията се разглежда като лекарство, което носи възстановяване на целостта. Този подход може да бъде свързан с учението на св. ап. Яков, който казва: „Болен ли е някой между вас, нека повика презвитерите църковни, и те да се помолят над него, като го

помажат с елей в името Господне. И молитвата, произлизаща от вярата, ще изцери болния, и Господ ще го дигне; и ако грехове е сторил, ще му се простят.” (Як. 5: 14-15).

Разбира се Православната църква приема светоотеческия модел за духовната лечебница, при която пастирът е терапевт, който възстановява връзката на човека с Църквата Христова, с енорийската и евхаристийна общност, и разбира се със самия Спасител.

Трите основни етапа при изповедта на греховете – себеизпитване, себепознание и себеобвинение, имат голямо значение сред всички християни. *Изпитването* на собствената съвест е първият момент в нашата метаноя (промяна, преобръщане). Вярващият изследва дълбините на неговото нравствено същество, за да види и премахне намиращите се в тях недостатъци и пороци, като това ни дава сили и опит да се предпазваме от тях през по-нататъшните тежки и опасни моменти от живота ни, т.е. има за предмет греха и греховете у нас.

Във втория етап – *себепознанието*, вярващият прави опит да опознае самия себе си, своята душа и съвест, да види своите грешни постъпки и мисли и по този начин да ги опознае, разбира се с помощта и съветите на пастира. Това е особено важно, защото човек рядко познава добре себе си. Често подмамани от самолюбие то си, се опитваме да лъжем собственото си сърце.

Третият момент – *себеобвинението* е особено душевно състояние при покаянието и изповедта, обикновено то е предшествано от възбуда на съвестта, която се появява преди да се извърши замисленото действие, а след това се преобразува като угризение на съвестта, като в основата на това угризение лежи чувството на вина, разбира се в неговия позитивен оттенък. Това чувство на вина, като психологичен акт, е реакция на човешката душа, която по принцип е склонна да извършва добро.

Изповедта като покаяно признаване на вината заради опрощаване на греховете съдържа четири основни елемента: осъзнаване на греховете си; искрено покаяние; пълно изповядване на греха и твърдо обещание пред Бога и пред себе си, че грехът няма да се поднови.

Първият момент е особено важен – това е осъзнаване на греховете си, като това е първата и най-голямата пречка пред изповедта, било при вярващия човек в рамките на църковното тайнство, било в рамките на изповедта на вярващия

или невярващия човек пред родителите, брачния партньор и др.

Св. ап. Павел пише за помощта от страна на нашата съвест „Защото, щом езичниците, които нямат закон, по природа вършат законното, те, без да имат закон, сами на себе си са закон; че делото на закона е написано в техните сърца, те показват в туй време, когато тяхната съвест свидетелствува, и мислите им една друга се обвиняват, или се оправдават“ (Рим. 2:14-15). И след като дори на езичниците е дадено по рождение начатъците на съвестта, които трябва да им посочат злите дела, извършени спрямо другите или себе си, то християнството показва и начина за това как човек най-добре да се освободи от угризенията на съвестта. Тук е мястото на искреното покаяние.

Третият елемент в изповедта говори за пълно изповядване на греха. Когато забележим своите грешки или грехове и усетим искрено желание за покаяние, трябва да намерим изповедник, пред когото, колкото се може по-искрено, да изповядаме греховете си и да се покаем. Като се

изповядваме при нашия духовник, освободени от страха, срама и недоверието към него, все по-добре и по-вярно ще започнем да откриваме и онези тъмни страни на нашата природа, които почиват в несъзнаваното и които нашето слабичко аз дълго време не успява да извади на светлина.

Четвъртият и последен елемент на изповедта е твърдото обещание пред Бога и пред себе си да не повтаряме греха. Опитният духовник, който сам е минал по пътя на изкушенията и изповедите, може и при тези обстоятелства да помогне много на християнина в своето духовно обгрижване.

Тайнството Изповед – Покаяние е основно от т.нар. терапевтични тайнства в Църквата. То е тайнство, което подкрепя стремежа на вярващия, да се усъвършенства и да върви по стъпките на Спасителя. За съжаление някои съвременни християни възприемат Изповедта като някакво „химическо чистене“ на душата – аз мога да греша, просто трябва да отида при моя изповедник и той със силата, дадена му от Христос и Църквата, ще ми опрости сторените грехове. Да, ние сме грешни и слаби човешки същества, но Църквата в цялото си богословие, изразено в богослужението и словата на св. Отци, ни подтиква с Христовите думи, отправени към блудницата, която евреите искали да убият, но която Христос спасил и накрая ѝ казал: „Иди си и недей вече греша.“ (Иоан 8:11).

доц. д-р Иво Янев,
Богословски факултет на
СУ „Св. Климент Охридски“

храм „Св. вмчк Георги“

9650 Каварна, ул. „Г. С. Раковски“ 2, тел.: 0570 82584

Основател на енорийския бюлетин: **о. Василий Яков**
Идея за възстановяване на изданието, съставител и издател:
Атанас Димитров – АтаДим, редактор: д-р Ивана Радонова,
предпечатна подготовка: Бисер Стоянов
ISSN 2535 – 0455

Екипът на „Вяра и Дело“ търси съмишленици и подкрепа! Всеки желаещ може да ни помогне по най-удачния за него или нея начин: писане на статии, репортажи, пътеписи, преводи, разпространение на бюлетина и др.

За нас ще е радост присъединяването на всеки от вас! Ще се радваме и да споделяме своите умения и заедно да придобиваме нови. Всяка помощ е добре дошла, а всеки помощник – част от богатата съкровищница на сърцата.

За повече информация – dompro@abv.bg, 088 9289387.

Може да четете напълно безплатно броевете на „Вяра и Дело“ в интернет – https://hristianstvo.bg/?page_id=3307